

önámítások, minden álomnak összeomlása a sírnál, — ó, beh sok magyar apa nevében sír Nagy Lajos! Formai szempontból nincs ezekben a versekben semmi új, sőt helyenkint a sablonosságot sem nélkülözik, mégis az egyetlen uralkodó érzelmenek: az apai fájdalomnak tragikus ereje mély, katarzisszerű benyomást kelt. Tartalmilag újdonságot jelent ez irodalmunkban. A tiszta jövedelmet elhunyt vitéz költőfia hátrahagyott műveinek kiadására szánta az apa.

Takáts István halkszavú, borongós lelkületű költő. Pesszimizmusa nem bántó, nem programmos, nem erőszakolt: lelkének alaphangulata ez. Bár meglátja a természet üde szépségeit is, mégis a szoba az ő igazi terepuma, a természetben «hunyorogva jár az ég ragyogó, roppant kupolája alatt». Új mondanivalója nincsen, őrizkednie kell a túlságos énnészükülestől. Néhány hangulatosabb, finomabb verse (Magányos inga, Ifjú, szép tatár, Éjszaka) fejlődést ígér.

Balásfalvi Kiss Ernő verskötete alig állja meg a bírálatot. «Az élet zajos tengerén, Egy bolygó vándor vagyok én» — így kezdődik egyik verse, de legtöbb költeménye ennek a zajos tengernek horizontján mozog. Ha tiszteletreméltó eszmék hevítik is, ez nem mentőköriülmény, mert különösen *ma* ezekről is csak egyféleképen szabad énekelni: hivatottan, nehogy devalváljuk őket!

Kerecseny János elbeszélő költeménnyel szerepel. («Kerecseny várkapitány».) A négy énekes hősiessé verszetben törökverő ősenek, Kerecseny László gyulai várkapitánynak, hőstettét és vitézi halálát éneklé meg. A szerkezetileg elég jó elbeszélő költemény értékét a verselés nehézsége és kezdetlegessége rontja le.

A szív és értelem partjai közül vitorlázunk most ki a parttalan végtelenség felé! Tamás Aladár verseskönyve lesz az útikalauzunk. A cél a végtelenségnek egy-egy pillanatnyi léttartalmát, vagy visszajáról: a pillanatnak végtelen dimenziójú eseménytartalmát megfogni — szavak segítségével. Külön világ ez! Forma, logika, egység, tér és időbeli elhatároltság — mindez a parton maradt. Sőt! Épen a káosz az, ami végtelen. Ha véges agyunk mégis valami világitótoronyfélét keres ebben a végtelen óceánban, hát sikerülne talán némi fikciót is egyet találni: az asszociációt. De hiszen akkor

valahogy meg lehetne úszni a kirándulást tengeri betegség nélkül! Volna egy pont, ahol a végtelenség érintkeznék a végessel! Csakhogy Tamás Aladárék félnek a nyárspolgári asszociációtól, tehát ők az ő agyukban feltolakodó képzeteket magyarán mondva *megfiadztatják*. Például a pontról azt mondják, hogy «városokat szült». Ebből a parttalan asszociáció-tengerből ilyen sorok születnek: «Sugarak és ásvány közt kiáltások liliomaival esték mezőjében»; avagy: «szavak gyökerén rothadt kémények süvöltének»; s megint «egy pont az, ami felkiáltott városokat szült és most vörös bordákon ordít» — és így tovább a parttalan végtelenig. Szegény Stefan George, ha tudnád, hogy a te írásjel-elhagyási szabdalmaid milyen elmeszülemények zöld bordái közé került!

Annyit azonban tréfán kívül meg kell mondanunk, hogy ennek a centrifugális költészetnek tragédiája abban van, hogy mindent racionalizálni akar és épen egy dolog van, ami nem érti ezt: a ráció. Magyarul: az ész. Egészen másként állna a dolog, ha mindig ilyen mondatokat írna Tamás Aladár, mint egy helyen: «Egy meglódult tudat keresett egyensúlyt a mindenségben». Ezt megértem!

Szarka Géza.

Növényélettan, mint a kertészet elmélete. Az elméleti és a gyakorlati tudomány nem ritkán külön vágányon haladnak, de összetalálkozásuk mindenkor hasznos fordulat mindkettőjükre.

Ilyen szerencsés találkozás volt az, amikor Molisch Hans bécsi egyetemi tanár növényélettan-könyvében a kertészet gyakorlatát és elméletét először egyesítette összefoglaló, közérdekű kézikönyvben.

Ezt a derék munkát, amelyet öt német kiadás sikere dicsér, most magyar fordításban adja ki a Kir. Magyar Természettudományi Társulat. Hazánknak e legnagyobb tudományos társasága is sokat szenvedett a háború alatt. Sokáig alig láttuk egy-egy kiadványát. Most ismét a rég elismert formában veszi föl a versenyt és olyan könyvet ad az olvasónak, amely magyar művelt gazdálkodó könyvesházból nem hiányozhat.

A gazdaközönség a háború előtt kevés könyvet fogyasztott. Azóta itt is nagy változások jöttek. Sok birtok gazdát cserélt. És sok Patópál helyén

«intenzív gazda», tanult, művelt és művelődni vágyó birtokos működik ma már. A változásnak ékesenszóló bizonyítéka a gazdasági irodalom föllendülése. Lépésről-lépésre nálunk is tért hódít az meggyőződés, hogy a szerves termelés nem csupán mesteriség, hanem élettudomány.

A birtokváltásokkal különösen sok tanult ember, volt hivatalnok, tanár, orvos került a magyar gazdák sorába és így biztos a reményünk, hogy ez a szép illusztrált könyv megtalálja a maga olvasóközönségét, sőt új tagokat szerez a kiadó társulatnak is.

Magyarország még földművelésben igen messze van attól a francia Rivierától és Hollandiától, amelyeket a magyar előszó emleget, de ha követni próbáljuk úttörőinket Tessediktől kezdve Székácsig és ha a német Molisch tudományát is elsajátítani törekszünk, akkor talán valamikor a gazdag Alföld szikes szegényfoltjai és ázsiai homoktengerei is eltűnnek egyszer a szorgalom és hozzáértés ekeje nyomán.

Szilády Zoltán.

Egy sereg értekezés. Tudományos életünkben újabban örvendetes föllendülés tapasztalható. A háborús évek kényszerű hallgatását termékeny mozgalmasság váltotta fel. Az irodalomtörténet újabb, gazdag terméskéből ezúttal néhány kisebb terjedelmű dolgozatra hívjuk fel itt a figyelmet.

Ilyen mindjárt a Császár Elemér szerkesztésében megjelenő Irodalomtörténeti Füzetek sorozata, melyből eddig tíz szám kapható. Itt tette közzé maga a szerkesztő is három tanulmányát, melyek közül egy a Zalán futása értékelését adja, a másik Arany János jelentőségét fejtegeti, míg a harmadikban (melyről folyóiratunk már megemlékezett) a sokat vitatott magyar-hún mondák kérdésének mai állásáról szólva meggyőzően hirdeti, hogy «pogány eleinknek volt hún mondájuk». A többi füzetek is tudományos témáink gazdagodását jelentik. GalambSándor «Harmincöt év a magyar társadalmi dráma történetéből» címen az 1867—1892 közé eső évek színműirodalmának értékes áttekintését nyújtja; Szabó Richárd Endrődi Sándornak, Kéky Lajos pedig Gárdonyi Gézának költői fejlődéséről ad jó tollal készült, megbízható képet. Mindkét tanulmány közli az illető írókra vonatkozó bibliográfiát is.

Gálos Rezsőnek a legrégibb magyar

bibliafordításról szóló értekezése sem szükölködik új megállapításokban. Jó szolgálatot tesz majd az ötödik számú füzet is, mely a XX. század magyar irodalmából a nevezetesebb regényeket és elbeszéléseket ismerteti a legjelesebb esztétikusoktól származó kritikák közzétételével. E sorozat egyik darabjaként jelent meg Horváth Jánostól Herczeg Ferenc írói pályarajza, mely abból az alkalomból készült, hogy a most jubiláló költőt Akadémiánk a Nobel-díjra ajánlotta.

A Herczeggel foglalkozó egyéb kiadványok közül megemlíthető még Rubinyi Mózesé. Ez az ifjúság számára készült s a regényíró és édesanyja arcképét is közli. A vidéken megjelent értekezések szerzői sorából most sem hiányzik a két buzgó sárospataki tanár, Gulyás József és Harsányi István neve. Amaz egyik munkájában a Perényiek nyomait vizsgálja irodalmunkban, másik terjedelmesebb művében pedig — Dolgozatok címen — a Jókaira, Madáchra, Csokonaira és egy régi találos mesére vonatkozó, érdekes szempontú kutatásai eredményeit foglalja össze. Harsányi István is két munkájával szerepel. Az elsőben, mely a debreceni Tisza István Tudományos Társaság kiadványa, sok utánjárással egy XVI. századbéli elfeledett író, Miskolci Csulyak István életét és munkáit tárja fel; másik előadása pedig az annakidején hithűségükért gályarabságba hurcolt s Ruyter hollandi tengernagytól kiszabadított protestáns lelkészek emlékét idézi emlékezetünkbe. Érdekes megállapítása szerint a fogságra ítélt negyvenegy protestáns pap közül huszonkettő sárospataki diák volt. Harsányi előadásával együtt jelent meg Marton János főiskolai közigazgatónak az előbbi tárggyal összefüggő szép alkalmi beszéde (Gályarabok emlékünnepe).

A vidéken folyó kutatómunka gyümölcseként került a könyvpiacon Bálint Sándor tartalmas értekezése Szilády Áron pályájáról. Ezt a szegedi egyetem Magyar Irodalomtörténeti Intézete adta ki. Ifjú szerzője jó iskolára valló fölkészültséggel ismerteti és elemzi az egykori nagynevű irodalomtudós szellemi hagyatékát. Érték dolgában méltó társa ennek Máté Károly dolgozata: A magyar önéletírás kezdetei (1585—1750), amely viszont a pécsi egyetemi irányítác eredménye. Ugyancsak Pécsen nyomtatott ki (kézirat gyanánt) a nemrég elhunyt Kozáry Gyula tanulmánya: A Madách-kérdésről, mely